

Beowulf inspirerede Tolkien til “Ringenes Herre”:

Vikingerne største superhelt

AF HELLE BIRCH

Helten i digtet “Beowulf” dræbte frygtindgydende uhyrer og forsvarede ædle, men svage konger – og gav Tolkien stof til hans romansucces. Historien er overleveret i et 1000 år gammelt heltekvad.

I 1936 holdt J.R.R. Tolkien en berømt forelæsning om det oldengelske heltekvad “Beowulf”. Tolkien var professor i ældre engelsk litteratur og sprog ved det fornemme Oxford-universitet, men gik også med en forfatter i maven, og året efter gik det løs: I 1937 udkom bogen om “Hobbiten”, og snart var den lærde professor godt i gang med “Ringenes Herre”.

Sammen med nordisk og finsk mytologi var “Beowulf” Tolkiens vigtigste inspirationskilde til sti-

len og handlingen i hans store eventyrromaner.

“Beowulf” er beretningen om en ung svensk kriger med bjørnekræfter og velsmurte talemåder, som reddede danerkongen Hroddgar fra det dødbringende uhyre Grendel.

Mens den heroiske og ærekære Beowulf minder stærkt om Tolkiens ædle helte, har Grendel en vis lighed med de uhyggelige orker, som Tolkien indarbejdede i sine egne romancer. Grendel levede i mørke, hadede mennesker og brød gennem 12 år gang på gang ind

I stedet for at bruge sit sværd valgte Beowulf at dræbe uhyret Grendel (th.) med de bare næver. Det var mere ærefuldt.

POLFOTO/ TOPFOTO

i kong Hrodgars hal og dræbte løs af kongens mænd. Hrodgar selv var for gammel, og ingen af hans mænd var stærke eller modige nok til at stille noget op mod uhyret. Vendepunktet kom først, da Beowulf – som på dansk kaldes Bjovulf – udfordrede Grendel til kamp:

“Bjovulf trak til i et voldsomt ryk. Da revnede huden, og der kom pludselig et åbent sår oppe ved uhyrets skulder. Bjovulf øjnede chancen og trak endnu en gang af ►

ENGLAND/ 400-500

I 400-tallet begynder medlemmer af de germanske stammer – bl.a. anglere, saksere og jyder – at slå sig ned på de britiske øer. Med hjemmefra bringer de deres myter og sagn.

Kong Hrodgars hal i Heorot – formentlig Lejre i Danmark – er scenen for Beowulfs beretning om sine bedrifter. Den kan have lignet denne rekonstruerede festhal i Bøstad Borg i Norge.

al sin kraft. Da sprang senerne, og armen gik af led. Grendel brølede af smerte, men Bjovulf gav ikke slip. Han borede sine negle dybt ind i uhyrets kød, og med sine sidste kræfter hev han så brutalt, som han overhovedet kunne. Da blev Grendels arm hevet af. Med blodet pumpende ud af skulderen og i voldsom smerte flygtede Grendel nu ud af hallen og humpede bort til sit skjul, dybt nede i søen blandt bag skoven gennem mosernes og sumpenes mørke tågedis.” (fra Lars-Henrik Olsens gendigtning af “Bjovulf”, Høst 2002)

Grendel forblødte i sin hule og kom aldrig tilbage, men kampen var ikke

slut. Næste nat dukkede Grendels mor op fra dybet, rasende af sorg over sin søn og opsat på hævn. Hun brød ind i hallen og dræbte en af kongens betroede mænd. Modigt fulgte Beowulf efter hende til hendes hjem på bunden af en sø, og efter en voldsom kamp lykkedes det ham at hugge hovedet af hende med et sværd, han fandt i hendes hule “...et sejrsmærket sværd, med hvasslebent skær, smedet af jætter, et vægtigt og ældgammelt våben”. Sværdet var så tungt, at ingen anden end Beowulf overhovedet kunne løfte det fra jorden.

Kong Hroddgar var lykkelig over at være befriet for de to uhyrer og beløn-

nede Beowulf med rigelige gaver: otte fyrige heste med hovedtøj af guld, et guldbroderet banner, en hjelm, en brynje og et blinkende sværd var blot en lille del af den storslåede skat. Beowulf modtog med glæde sine gaver som bevis på, at han var en modig mand, som havde tjent sin konge vel.

Han svømmede fem dage i rustning

Digtet om “Beowulf” blev nedskrevet i England lige omkring år 1000. I dag er det kendt af ethvert engelsk skolebarn og er blevet Englands nationalepos – også selv om handlingen udspiller sig ved de danske kongers kongsgård i Heorot, dvs. Lejre, og i Sydsverige, hvor geaterne levede. Hvem de var, er der ikke helt enighed om, men en del peger på den svenske stamme göterne.

Beowulf var ikke en almindelig tapper viking, men en superhelt, der nedlagde Grendel med de bare næver og – ligesom Tolkiens helte – gerne udbredte sig om sine bedrifter. Før jagten på Grendel fandt han fx tid til at underholde kong Hroddgar og hans gæster med en lang beretning fra sin drengetid, hvor han og venen Breke udfordrede hinanden til kappestrid i det strømfyldte hav.

Uafbrudt i fem døgn svømmede de, med sværd i hånd og iført tunge rustninger, indtil Beowulf blev angrebet af havuhyrer. Naturligvis tog helten kam-

Digtet slap frelst fra flammerne

Sandsynligvis bragte skandinaviske erobrere Beowulf-historien til England, hvor den blev nedskrevet, glemt, reddet fra en brand og siden berømt som nationalepos.

Handlingen i “Beowulf” foregår i Skandinavien i 400- og 500-tallet, men teksten er nedskrevet på angelsaksisk – en variant af oldengelsk. I de første mange år blev digtet sandsynligvis overleveret mundtligt af omrejsende sangere, indtil det blev nedskrevet kort før år 1000. Ingen ved, hvor manuskriptet derefter befandt sig, før det omkring år 1600 havnede hos bogsamleren Robert Cotton.

Mange historier og personer i “Beowulf” går igen fra nordiske sagn, hvor da-

nerkongen Hroddgar kaldes Roar, Beowulf Bjovulf og Hygelac hedder Huggleik.

Beowulf-skikkelsen med bjørnekræfterne har mange træk til fælles med den Bjarke (egl. “stærk som en bjørn”), der er hovedperson i Saxos “Bjarkemål”. “Beowulf” er dog mindst 200 år ældre end de nedskrevne tekster fra Norden.

Forskerne går ud fra, at historierne blev medbragt af germanske stammer – angler, saksere og jyder – som invaderede de britiske øer fra 400-tallet.

Sir Robert Cotton sikrede Beowulf-manuskriptet, som overlevede en biblioteksbrand.

AKG & TRINITY COLLEGE

Billedet er udeladt a.h.t. copyright

pen op: "med mit sværd slog jeg slagkraftig/ni havdyr ihjel, og aldrig hørte jeg siden/om en kamp så hård under nattehimmels hvælv/stridt af nogen på det stormombruste hav."

I digtets begyndelse kunne Beowulf også forklare kong Hroldgar, hvorfor netop han var blevet mål for Grendels hær; monstret havde intet af frygte fra de svage danere. Kongen burde derfor prise sig lykkelig over, at den heltedige svensker dukkede op.

Eren var vigtigere end alt andet

Det 3.183 linjer lange Beowulf-digt foregår i en eventyrverden som "Ringenes Herre". Helten er god og modig, mens mørkets onde kræfter viser sig i skikkelser af umenneskelige skabninger udefra, som spreder død og ødelæggelse.

Ind i hovedhistorien om heltens kamp mod mørkets magter er flettet en række bipersoner og sidehistorier, der handler om krigsfærd og giftermål, helte og skurke samt gode og dårlige konger.

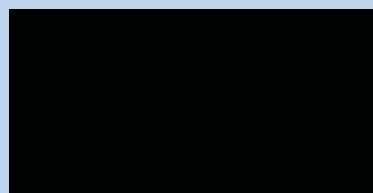
Mange personer og begivenheder går igen fra de nordiske sagn, som vi kender fra fortællinger af islandske Snorri Sturluson og danske Saxo. Nogle af historierne har endda rod i historiske begivenheder fra yngre skandinavisk jernalder og vikingetid. Blot er Beowulf nedskrevet mindst 200 år før Snorri og Saxo skrev deres vær-

Sagnhelten drager fra bog til film

Sagnet om Beowulf findes i en mængde engelske udgaver og gendigtninger. Mange er bearbejdet for børn, da originalen kræver særlige sprogkunderskaber. Den første gendigtning til moderne engelsk udkom i 1824, og senest har den irske digter Seamus Heaney udsendt en gendigtning på vers (2002).

Den allerførste oversættelse til et moderne sprog var den danske digterpræst N.F.S. Grundtvigs "Bjovulfs Drape" (1820). Digtet er dog aldrig for alvor blevet kendt i Skandinavien. Det kan der blive rådet bod på, når filmen "Beowulf" får skandinavisk premiere. Det computeranimerede action-eventyr med bl.a. Anthony Hopkins og Angelina Jolie vises netop nu i USA.

En eller flere ukendte forfattere nedskrev "Beowulf" omkring år 1000.

En ny Beowulf-film med Ray Winstone har netop haft amerikansk premiere.

ker på hhv. islandsk og latin. Og præcis som Snorri og Saxo tegner Beowulfs ukendte forfatter et billede af en æra, hvor loyalitet, ære og mandsmod betød umådelig meget.

Enhver med respekt for sig selv skulle værne om sin og familiens ære. Alle anslag mod familien, eller mod dem, man havde svoret troskab, skulle hævnes, selv hvis drabet eller krænkelserne skyldtes et uheld. Hensynet til æren stod over de fleste andre menneskelige hensyn til liv, lykke og sikkerhed

For en konge var den fornemste pligt at skaffe sig ære ved at erobre land og rigdomme i kamp og plyndring, så hans hof kunne tiltrække de bedste krigere. Dem skulle kongen til gengæld sørge godt for og belønne fyrsteligt for krigerdåd og trofasthed.

Hvis en kriger først havde svoret en konge troskab, kunne han selv vinde selv hæder og ære ved at forsvare ham i kamp. Og når Beowulf valgte at møde Grendel våbenløs, var det, for at kampen så ærefuldt som muligt skulle bevidne hans tapperhed.

Beowulfs sidste store strid

Efter sin heltedåd drog Beowulf hjem til geaternes land i Sverige. Efter hans morbror, kong Hygelacs, død blev Beowulf konge og regerede i 50 år med ære og retfærdighed. Da dukkede en ny, frygtindgydende modstander op – en rasende drage. I mange år havde dragen slum-

ret oven på en kostbar guldskat, og den vågnede først, da en bortløben trælsneg sig ind i dens hule og stjal en kostbar guldkop. Frådende af raseri fór dragen hærgende over landet.

Igen måtte den nu aldrende Beowulf ruste sig til død, kun med hjælp fra den modige, unge Viglaf. De to dræbte dragen, som dog nåede at tilføje Beowulf et dræbende sår. Heltekongens lig blev bragt hjem og anbragt på et mægtigt ligbål. Lyden af flammernes knitren blandede sig med geaternes gråd. Ud over sorgen frygtede de, at de uden deres konge ville blive løbet over ende.

Geaternes gyldne tid var forbi: "Den gamle dronning/med det gyldne hår skjult og gemt,/sang i sorg og kval en sørgeviser,/thi hun frygtede for onde dage/med ringeagt, rov og ran." Dragens skat blev begravet med Beowulfs aske, for ingen geatere ønskede det guld, der var skyld i deres herskers død.

Beowulf døde med våben i hånd, som det passede sig for en stor nordisk konge og kriger. Hans ry levede videre i form af den fortælling om hans bedrifter, som foreløbig har været kendt i 1000 år – og inspireret bl.a. Tolkien til moderne dramatiske fortællinger om kampen mellem det gode og det onde. ■

LÆS MERE:

• Martin Puhvel: *Cause and Effect in Beowulf: Motivation and Driving Forces Behind Words and Deeds*, 2005 • Kevin S. Kiernan: *Beowulf and the Beowulf Manuscript*, 1997 • Patrick Wormald: *Anglo-Saxon Society and its Literature*, 1991.

• <http://rpo.library.utoronto.ca/poem/19.html>

STRID PÅ ORD

Vikingetidens omrejsende sangere dystede om kongens og publikums gunst. Blandt effekterne var bogstavrim, hvor ordene begynder med samme bogstav: "Oft Scyld Scefing sceaðena threatum".

Et andet virkemiddel var nye ord-sammensætninger (kenninger):

Beowulf: Heltens navn er formentlig en kenning for "bjørn", nemlig "bee-wolf" (bi-ulv). Ordet bekræfter ligheden med den bjørnestærke Bjærke i Saxos "Bjarkemål".

Svanevejen, hval-vejen: Havet

Hjelmbærer: Kriger

Kriger-ven, blod-orm: Sværd

Ben-hjelm: Hovedskæl

Ring-giver: Konge

